2 142

Ч. 14. Ціна 15 ц.

ТАЭМНИЧІ ПРИГОДИ
Шерльока Гольмса
СЛАВНОГО ДЕТЕКТИВА.

ТАЙНА
Графинї Кастельон.

Кождий зошит становить цїлість.

Накладом »Руської Книгарнї«, 850 Мейн стріт, Вінніпег, Ман.

2142

ВИДАВНИЦТВО ІЛЮСТРОВАНИХ ПОВІСТИЙ.

Передрук заборонений.

Тайна Графині Кастельон.

B. Links,
P. O. Box No. 6,
Sioux Lookout, Ont., Can.

РОЗДІЛ І.

Особливий конфлікт.

В Лондоні, в дільниці Вест Сіти, поповнено злочин. Досвіта, межи 4. а 5. годиною, відкрили його в такий спосіб, як се звичайно діє ся.

Хтось заалярмував мешканців дому, ин шний побіг на поліцію, потім явив ся інспектор з кількома урядниками,а в кінци прийшов і коронер.

Справа була така:

Жан Беґер, що разом з ісвоєю жінкою, Евгенією, займав чотири кімнати в партері, знайдено посеред покою зі штилетом в грудях. Побіч него лежала його жінка, Евгенія, окровавлена і з розбитою молотком головою.

В покою знайшли всьо в як найбільшім порядку.

Нїчо не вказувало на морд, нїчо не пояснювало кровавого вчинку, бо всї двері й замки були ненарушені, не знайшли також нї чого такого, що могло би дати які вказівки або навести на які слїди.

В послїдних часах ви, пане інспекторе, справили ся добре з кількома справами! — звернув ся слїдчий судія до одного зі своїх урядників, чоловіка низького, присадкуватого, з каблуковатими ногами і з лицем птаха, що разом надавало йому дуже смішний вигляд. — Постарайте ся вияснити отсю історію, бо я вже знаю, як накине ся на нас преса, як ли ше довідає ся про сей морд!

Інспектор Снатербакс — так називав ся той герой — заложив руки на грудях і через хвилю дивив ся на помордованих.

— Чи часом велика ріжниця віку, що заходить межи обома помордованими, не має нїякої звязи зі злочином?

Жан Беґер був уже добре по пятьдесятці. Волося на скрани цїлком біле, а на голові сильно проріджене. Ніс виставав з твари значно. Крім слїдів наглої смерти видно було в йог орисах перемучене і схороване. Противно, його жінка молоденька й красна женщина, не стратила через наглу смерть нїчо з своєї краси.

Золоте, русяве волосє окружало прекрасне личко, а її руки були білі як снїг. Цїла постать казала в нїй догадувати ся дівчини радше, ніж жінки Жана Беґер, з яким жила вже два роки.

Се були факти, стверджені поліцією наразї і з поспіхом. Так представив річ портієр і мешканці дому.

— Взаїмне самовбійство тут виключене! — відповів коронер. — Та нїжна женщина не потрафила би так застромити ніж у груди свого мужа. Поминаючи вже й те, що не могла би сама розбити собі молотком голови. Коли се зробив її муж, тоді неможливе, щоби смертельно ранена жінка могла була вбити його ножем — отже нема нїякого сумніву, що се не є нїяке самовбійство!...

Тимчасом коронер оглянув трупи небіщиків. Він був чоловік, що розумів свою ремесло і займав ся ним понад 20 лїт. Втсав з підлоги і сказав до інспектора:

— Смерть того чоловіка наступила годину скорше, ніж смерть жінки!

— Що хочете тим сказати? Чи се значить, що смертельні рани одержали вони обоє разом, а лише смерть жінки наступила пізнїйше?

— Нї! Під сим я розумію, що Евгенію Беґер замордовано в добру годину по замордованю мужа!

Інспектор покивав головою.

— Се дивне! — муркнув здивований, хвилю подумав і сказав:

— Вже знаю! Тут було двох убійників. Одни припійов годину від другого!

— О! се було дуже хитро з їх сторони! — кпив собі коронер — але інспектор не слухав вже його, а побіг на долину, щоби дальше переслухувати свідків.

Ствердили, що Евгенія і пан Беґер спали критичної ночи в тім самім покою. Зовсім не роздягали ся і нїхто з сусїдів не чув найменшого крику, нї кликаня помочи. Чи Евгенія Беґер була свідком замордованя свого мужа?

— Мусимо се приняти! — заявив коронер.

— В такім разї маємо нові слїди — сказав інспектор. — На всякий случай нещасливу женщину насамперед захльороформували. Може бути, що за скоро збудила ся і аж тодї замордували її розбійники.

Урядники приступили до подробичної ревізії. Вертгаймівська каса була ненарушена, таксамо всї скритки й касетки, які правдоподібно містили в собі гроші або дорогоцїнности.

Полїція мала трудну загадку до розвязки. Замкнули й обсадили всї двері і виходи дому ,та дарма! Та осторожність була дуже спізнена і зовсїм непотрібна, бо преціньбуло ясне, що убійник мусїв утечи зараз по докінченю злочину.

Як інспектор провадив дальше слїдство зі свідками, роздав ся в домі переразливий крик. Констаблї з інспектором на чолї пішли туди. Крик перемінив ся в крик скаженїлости Той крик походив з уст інспектора. Йому перебіг дорогу великий стрункий чоловік, як Снатербакс спішив в напрямі пивницї, звідки походив той голос.

Чоловік утїкав, як лис, крутою лїнїєю і завдяки надзвичайній силї вдало ся йому повалити на землю другого констабля, що заступив йому дорогу. Але вже в самих дверях зловили його сильні руки двох поліцаїв. По короткій борбі його перемогли і повели до покою, де мав місце злочин.

В тій хвилї окружили його цїкаві й оглядали його від ніг до голови.

Зловлений не мав більше як 28 до 30 лїт житя. Був сильно і добре збудований і мав досить милий вигляд лиця. Його одяг і манїра вказували на те, що він привик до тяжкої фізичної працї.

Урядники перекинули ся поглядами, бо побачили, що убір злапаного був скервавлений.

— Підійміть руки! Непотрібно держите їх безнастанно на плечах — приказав інспектор, а один з констаблїв підняв йому руки

Тепер можна було побачити, що його руки скупані в крови.

— Хто ви? — спитав Снатербакс.

— Не відповідаю!

— Гм! Добре робите — муркнув під носом інспектор. — Звідки той чоловік тут взяв ся?

Увійшли якісь дві жінки і одна зачала говорити:

— Я хотїла піти з панею Ловел до пивницї. В тій хвилї як ми відчинили двері, кинув ся на нас якийсь чоловік.

Пані Ловел крикнула, але він заткав їй рот, а зате я стала кричати на цїле горло і побігла за ним на гору до сальону. Тодї взяв ся інспектор, але той перевернув його.

Отже той чоловік сховав ся в пивници?

— Так!

— То дивне! Таж преціньмав досить часу на втечу.

А може хтось перед тим наполошив його і він вже не мав часу вийти з дому неспостережено.

Коронер, що був иншої гадки, сказав:

—Злочин викрито межи четвертою і пятою годиною рано, але смерть Жана Беґера послїдувала вже о півночи, коли тимчасом його жінка померла аж о першій годинї.

— До чорта! — крикнув Снатербакс звертаючи ся до арештованого. — Чуєте Що робили ви там у пивници?

— На всякий случай Жан Беґер сховав в пивници гроші, про що той опришок певно знав — вмішав ся до бесїди інспектор Снатербакс. — Я подивлю ся, чи не помиляю ся случайно.

— Сю роботу можна дуже упростити! — сказав один урядник — коли воно справдї так було, так гроші будуть в кишенях злодія!

Зараз перешукали його, але на превеликe здивованє не найшли нїчого більше крім старої мошонки з двома фунтами штерлїнґів.

Інспектор заговорив остро до спійманого:

— Чи ви будете складати зізнаня?!

— Не маю що зізнавати!

— Були в сїм покою?

— Нї!

Опісля зміряли довготу злочинця, а Снатербакс заглядав по всїх кутках, чи не найде відповідного слїду.

Отже є! — кликнув з тріюмфом. — Навіть сам Шерльок Гольмс не був би впав на то! Ось тут слїд його ніжки!

Дїйсно в тім місци був докладний кровавий слїд стопи.

— А тут відбула ся боротьба того поганця зі своєю жертвою, — говорив гордо Снатербакс. — Чи бачите, диван в сїм місци скопаний, а підлога порисована! Менї здає ся що Евгенія Беґер мусїла завзято боронити ся!

— Ви також Француз, правда? — дав ся чути в тій хвилї звучний голос. Той голос мав таку особливу краску, а роздав ся так нагло, що всї оглянули ся і на хвилю запанувала мовчанка. Чоловік, що так несподївано явив ся, серед присутних, мав дуже інтелїґентне лице, о острих рисах. В його товаристві був молодий чоловік, в лїтах около 20.

— Шерльок Гольмс! — крикнув один урядник, як отряс ся із хвилевого остолопіня.

— Всї з пошаною повторили імя ґеніяльного криміналїста.

Дивна річ! Перший, що опамятав ся і зачав розсудно говорити, був не хто инший, як підозрілий о сповненє злочину. Його лице змінило ся до непізнаня і він сказав з якоюсь пошаною до детектива

— Справді! Я Француз!

— Я пізнав по вашім наголосї! Чи не хотїли би ви оповісти коротко про те, що тут сталось ся?

— Дуже радо, пане Гольмс!

Але тут перервав інспектор знову.

— Я був власне в половинї переслуханя свідків. При тій нагодї я зловив отсього панка не брехни — при тім показав на незнакомого злочинця. — Він казав, що не переступав порога сеї кімнати, а я доказав йому, що він у нїй був!

— Алеж ви пірамідальний! Засміяв ся Гольмс.

— Що ви заперечуєте й кажите, що ви не були в сїй кімнатї, як отсї криваві слїди вас зраджують? Ви, як розсудний чоловік мусите сказати собі, що викрути не поможуть вам нїчого!... Хто вас замкнув в пивницї?

Се питанє звучало так дивно, що Снатер бакс кликнув:

— Алеж про се нема що говорити! Ви, пане Гольмс, зле зрозуміли мене!

Вражінє того питаня було задивляюче. Злочинець затремтїв, глянув остороніим поглядом на Шерльока і пробубонів:

— Звідки, що, хто се сказав?!

— Хто сказав? Я! Таж ви чули! — відповів детектив зі звичайним гумором.

Снатербакс віддув губи і сказав знову:

— Гм! се, здає ся, правдоподібне, але хто, пане Гольмс, сказав, що він був замкнений в пивницї?

— Алеж чоловіче — відповів на те Гаррі — прецінь злочинець не задержує ся добровільно через чотири години на те, щоби прийшов великий детектив і інспектор полїції і його...

— Арештував — докінчив той гордовито.

— Ви скажете своє імя? — спитав великий детектив.

— Нї, пане Гольмс!

— То дурне з вашої сторони!

— Може бути, пане Гольмс, але я не можу.

— Чи признаєте ся до того, що поповнили подвійний морд на тих обоїх людях?

Спійманий скривив ся на знак обриджения.

— Нїколи!

— Позвольте, щоби ми перешукали ваші кишенї!

— Ми вже зревідували їх! — сказав Снатербакс. — Стара мошонка, от усе те, що ми знайшли.

Так? — сказав байдужно Гольмс. — Гарі, дай ножа сюди!

Гаррі Таксон відчинив і подав сюди великий фінський ножик, а Гольмс став відпорювати підшивку від блюзи злочинця, якого держали два полїцаї, так кидав ся і боронив ся перед ревізією.

— На загальне здивованє з під підшивки випав якийсь білий папір.

Снатер бакс кинув ся на него, як ястріб. Наблизив до очий а опісля віддалив.

Річ цїлком проста! Ще один доказ на то, що мав рацію, коли вважав сего чоловіка злочинцем. На тім папері він виписав собі всї дорогоцїнности, які сподївав ся зрабувати в Жана Беґера.

Урядники поглядали по собі з недовірєм.

— Я ще нїколи не чув, щоби хтось хотїв шукати дорогоцїнностий у чоловіка такого простого як був Жан Беґер! — сказав здвигаючи раменами Гольмс, кинув оком на папір, сховав його в кишеню, а відтак звернув ся до інспектора:

— Ви не оглянули добре того паперу; на другій сторонї є назвиско.

Потім звернув ся до вязня:

— Ви знаєте паню Норвич?

Запитаний затремтїв і поблїд. Гольмс не звернув на се увати, але Снатербакс витягнув з кишенї грубий нотес і записав в нїм на зриско: Пані Норвич.

— Отже ви нїяк не хочете відповідати? — спитав послїдний раз Гольмс.

Нїякої відповіди. Тепер поставив питанє слїдчий судія.

— Як ви поясните криваві слїди на ваших руках і на убраню?

— Не можу пояснити, бо сам не знаю, як се стало ся!

— Алеж мої панове! — заговорив Снатербакс — пошо ми здержуємо ся в наших урядових чинностях? Я думаю, що ми маємо досить причин і доказів, щоби запротоколити того драба до арешту!

Коли би ви, пане Гольмс, попали на які слїди, прошу повідоміть мене зараз по тім!

В послїдних словах була укрита насмішка.

Шерльок Гольмс вклонив ся і сказав:

—Очивидно! — Ви перший, кому я вірю мої тайни!

Послїдні вийшли Шерльок Гольмс і Гарі.

— Дурний хвалько! — воркнув ученик славного детектива.

Той положив легко свою руку на його рамени.

— Найцїкавійше то, що нїодин з тих добродіїв не припускає одної річи: той морд мав иншу цїль. А поглянь но просто в кут під найблизшою стїною. Що побачиш?

— До чорта! Як не милю ся, так се вузк ашпарк а в стїнї.

Гольмс обережно оглянув ся, чи не обсервує його хто з поліційних урядників, взяв від Таксона ножа і встромив його в стїну.

В тій хвилї вискочила з стїни мала шуфлядка.

—Алеж учителю! Ти незрівнаний!

В серединї того сховку була сталева скринка; хтось її силою відчинив і випорожнив. Детектив глядїв на неї до світла.

— Чи бачиш кровавий слїд руки на вічку?

— Ну, Гольмс! Щож тепер пічнемо з тим?

— Здає ся нїчого! — відповів Гольмс придивляючись через побільшуюче шкло до слїдів крови. — Одиноке, що та пляма нам говорить, се те, що чоловік, що дотикав ся до сеї скринки, мав на руках рукавиці!

Гаррі глянув з подивом на свого учителя, а той додав з усміхом:

— Чи гадаєш, що чоловік, якого вони зловили, допустив ся злочину в рукавичках?

РОЗДЇЛ II.

Тріюмф Снатербакса.

Снатербакс віднайшов в адресовій книзї перше-лїпше назвиско Норвич — Мод Норвич, вдова по парляментарнім раднику, і не надумуючи ся зовсїм, побіг у товаристві двох бриґадієрів на Реґент стріт, де мешкала та вдова.

— Почекайте перед домом, куди я тепер піду, — видав він приказ бриґадієрови — обсадите всї виходи, а як свисну, прийдете до помешканя разом зі своїми помічниками.

— Ол райт! пане іспектор!

За пів години дзвонив до помешканя пані Норвич пан Йонатан Самуїл Елєазар (троє імен) Снатербакс, інспектор з Ню Скатланд Ярди.

Був одягнений в красний цивільний одяг.

Гарна покоївка відчинила йому двері.

Снатербакс зголосив ся без надуми.

— Пан Снатербакс, секретар Його Величества короля Середних Індій!

Молода дївчина змірила його від голови до ніг.

— Смішний королївський секретар — шепнула, оповіщуючи своїй пані відвідину

Пані Норвич розсміяла ся сердечно.

— Чого від мене хоче пан секретар короля Середущих Індій? На всякий випадок той драб зле поінформував ся, бо є тільки один індійський віцекороль!

Задумала ся поправляючи перед зеркалом свою тоалєту.

Се була в цїлім значіню слова гарна женщина в найкращих лїтах. Її чорне, як гебан, волосє, окружало її красне личко, а її біла мушлїнова сукня прикривала її буйну стать. Вкінци рішила ся.

— Джені, як він виглядає?

— Малий, товстий чоловічина, з каблуковатими ногами і з лицем грабіжної птиці.

Дама кивнула головою.

— Від осьми днїв дїють ся безнастанно якісь крадіжи й рабунки в Лондонї. Той добродій або числить на моє житє або на бриллянти. Бо деж міг би він попасти в таку божевільну гадку, як придставляти ся секретарем індійського короля? А може се справдї божевільний?

Відчинила касетку і подала служниці малий револьвер.

— Ти, Джені, вмієш з тим обходити ся?

— Ох, моя пані! Чейже ви знаєте, що мій коханець кавбой (вакар)!

— Гаразд! Як свисну, увійдеш і станеш з револьвером перед дверми!

— Ол райт! Чи маю впустити бандита?

— Нехай увійде!

Джені сховала револьвер під фартушком, вийшла до передпокою, ще раз змірила пана секретара індійського короля і пробубонїла:

— Прррошу туди!

— Навчи ся чемности, ти фартушковий чорте!

Джені онїміла на хвилю, потім закусила зуби і сказала до себе з гнївом:

— А то безличний секретар!

— Я прийшов до пані — говорив Снатербакс, стаючи перед красною женщиною, яка зробила на нїм великанське вражінє — прийшов сюди в імени Його Величества короля Середущих Індій, щоби предложити пані одну просьбу...

— Ох, відповіла пані Норвич. — Найяснїйший пан ще памятає про мене?!

— Розуміє ся! Найяснїйший пан часто згадує про паню! — кликнув інспектор задоволений, що брехня так гладко йде йому.

— Ох, то певно пригадує собі ще, як но-

сив мене перед трийцяти лїтами, як я була ще немовлятем!...

— А чогож би нї!... говорить завсїди, що се найкрасша хвиля в його житю!

За богато чести! А чого бажає від мене Його Короліьське Величество, Найяснїйший Пан?

— Найяснїйший пан казав просити паню щоби пані подала менї адресу одного чоловіка, якого пані знають напевно! Він виглядає так саме...

І при тім описав інспектор чоловіка, якого підозрівав о замордованє Жана Беґера.

Дама дивила ся в задумі на підлогу.

— Се мусить бути божевільний! Як же я можу знати того чоловіка? — думала вона собі.

Снатербакс прийшов до переконаня, що сею дорогою не дійде до цїли.

Він пришускав, що той чоловік стоїть у якихсь зносинах з дамою. Рівночасно пригадав собі, що на картцї, яку на його лихо сховав Шерльок, є спис дорогоцїнностий.

Прибрав найповажнїйшу міну, о скільки се було в його силї і впявливши очи в даму:

— Простїть менї питанє: Найяснїйший пан незвичайно інтересує ся клейнодами пані! Пані мусять мати казочну скількість перел і діямантів!

— Он куди! — подумала собі красна дама — тепер драб виявляє себе!

— Правда! відповіла голосно. — Прецїнь Найдорозший Пан сам жертвував менї свого часу отсї клейноди! Певно, що пригадує собі той красний брилянт, великий як три курячі яйця разом.

Снатербакс відчинив широко уста.

— Спитав з недовірєм і подумав:

— Чи вона бреше так само як я? — і відповів з посміхом:

— Ох, пані! Я пристрасний аматор дорогих камінїв! Чи не міг би я побачити збірки ваших дорогоцїнностий?!

— Чому би нї? — відповіла з цїлою свободою пані Норвич, а собі подумала:

— Що за незручний злодій з того драба!

Встала, пішла до сусїдної кімнати і вернула з касеткою в руках, а уставила ся так, що Снатербакс мусїв звернути ся лицем до дверий, відчинила касетку і сказала:

— Дивіть ся!

Снатербакс нахилив ся над клейнодами.

В тій самій хвилинї дама свиснула і показала на двері.

Під Снатербаксом угнули ся колїна. В Дверях стояла Джені, в лївій руцї держала великий ніж до краяня шинки, а в правій револьвер і крикнула:

— Руки до гори, чоловіче, бо впакую вам три бомби в лоб!

— Перепрашаю, — до сто чортів!...

— Руки до гори!

— Перепрашаю, я...

— Раз, два, »три« стріляю. Револьвер набитий кулями »дум-дум«!

В тій самій хвилинї пригадав собі Снатербакс, що на долинї чекає бриґадієр з трома поліцаями.

І він також був переконаний, що має до дїла із злочинницею, яка є готова на всьо, яка не боїть ся навіть позбавити його такого цїнного житя!

Підняв свої руки в гору і рівночасно сви снув переразливо.

— Ви чого свищите? спитала дама.

Та тепер вона зуміла ся, бо двері відчинили ся, а за плечима покоївки зявили ся три великанські драби. Один з них кинув ся на покоївку, відібрав від неї ніж і револьвер і звязав її.

Снатербакс відскочив на бік, показав на паню Норвич і сказав:

Бриґадієр! Приарештуйте отсю женщину.

Рівночасно взяв малу касетку, що містила в собі клейноди дами, яка на разї не могла прийти до себе зі здивованя і переляку аж вкінци стала кричати на цїле горло о поміч.

Збігли ся люди.

Ратуйте мене! Драби! Злодії! Убійники! — кричала дама, а на детективів кинули ся в сій хвилї чоловіки, що прийшли на поміч дамі.

— Я інспектор полїції! — крикнув Снатербакс, як у покою зачала ся бійка.

— А менї представив ся секретарем індійського короля! — кричала пані Норвич, а один з прибувших кликнув:

— Таж се вбійник з Нюкестл, я пізнаю його добре, бо бачив його портрет в ґазетї нераз.

Зачала ся завзяти бійка.

Снатербакс стискав нервово касетку в руках, хотяй набрав тілько ударів, як ще нїколи в житю. В кінци бійка скінчила ся тим, що бриґадієра, Снатербакса й обох полїцаїв звязали і викинули на вулицю.

На вулици надбігли констаблї.

— Сюди! Чотирьох злодіїв нараз! — кричали на них.

Полїцаї кинули ся на звязаних, але незабаром пізнали помилку і освободили своїх товаришів. Опісля під проводом Снатербакса увійшла полїція до помешканя пані Норвич. Але оборонцї переслїдуваної дами забарика-

дували ся і напевно було би прийшло наново до бійки, коли би інспектор Снатербакс не був розумнійший і не був уступив з поля боротьби.

Поставив бриґадієра на сторожи дому, пішов з констаблями на Ню Скатланд Ярд і там відчинив малу касетку.

Але всьо, що найшов у ній, був пушок до порошків і вривок листа, в якім інспектор прочитав слїдуючі слова:

— Справдї, мій приятелю, ти великий дурак!

Снатербакс, що сподївав ся, що в касетцї найде щонайменше скарби падишаха, був тим відкритєм прямо пригноблений. але не зражаючись тим, зараз як лише зрідла гурма, що облягала дім, вислав сильний відділ поліції, щоби перевести ревізію ще раз.

Але й се не помогло богато. Бо найшли лише переписку. В забраних паперах було богато незаплачених рахунків, упоминальних листів, а вкінци один лист з Парижа, якого зміст був такий:

»Моя люба! Рівночасно посилаю тобі ключ, без якого не можна відчинити касетки і прошу тебе відішли менї брилянти як найскорше.

Тут усьо як бувало. Бою ся тільки, що із здоровлєм Ґаррія може бути зле, бо сили опускають його з кождим днем. Здоровлю тебе сердечно! Твоя вірна приятелька«.

В характері письма доглянув Снатербакс подібність до характеру письма, яким зроблений був спис дорогоцінностий і сим разом особисто з кількома констаблями пішов до помешканя панї Норвич. Спитав її остро:

— Де той ключ, що про него говорить ся в сїм листї і в якій цїли ви одержали його?

Дама збліднула, почала тяжко віддихати, а вкінци сказала:

На те питанє не даю нїяких пояснень!

Інспектор Снатербакс, поминаючи його смішні сторони, не був анї повільний, анї нездарний; він занадто був під безпосередним впливом Шерльока Гольмса.

В сїм случаю він догадував ся якоїсь звязи межи тим листом, ключем, а замордова нем Жана Беґера. Але того ключа не найшов в кімнатї дами, мимо докладної ревізії. Дістав отже розтягненє над нею поліційного тайного нагляду і випитав мешканців і сусїдів, з ким красна вдовичка найбільше зносила ся. Вказали йому на якогось чоловіка сер Нетгема, бувшого секретаря її покійного мужа, з котрим та дама була часто вечерами на вечері, а навіть відбувала з ним часті прогулки повозом.

Се був молодий, около трийцяти лїтний, чоловік, один з тих лондонських елєґантів, про якого фінансовий стан знали менше, ніж про його гуляще житє.

Молодець прийшов ще тої самої днини до дами в якої поліція переводила слїдство і довідував ся про неї.

—Панї виїхала в дорогу! — заявив поліційний урядник перебраний за льокая дами.

Сер Нетгем немало здивував ся.

— Се не може бути! — сказав. — Зголоси там сер Нетгема!

— Не можу зголосити вас з тої причини, що панї нема в дома і взагалї в Лондонї.

Сер Нетгем задумав ся і вийшов не могучи зрозуміти несподіваної неласки своєї приятельки.

Тимчасом інспектор Снатербакс перевів ревізію в домі сер Нетгема і найшов в його помешканю малий ключик завішений на синій стяжцї.

Стяжка мала на собі слїди крови.

З трїюмфуючою міною сховав ключик до кишенї.

Відтак видав приказ слузї, щоби показав йому всї чоботи свого пана. Здивований слуга виконав приказ і для досконалости заявив, що ще одна пара є в шевця в направі.

Снатербакс пішов з полїцаєм до вказаного шевця.

— Маєте чоботи сер Нетгема?

— Так! Я саме дав нові підошви!

—А де старі?

Швець подав йому пару підошов, на яких виднїли червоні плями.

Снатербакс сховав їх до кишенї і вернув до помешканя сер Нетгема.

В сальонї стрінув ся власне з молодим чоловіком, що вертав з відвідин від своєї панї.

Положив йому руку на рамени і сказав:

— Сер Нетгем! Чи були ви колишнього вечера в мешканю Жана Беґера, якого замордовано разом з жінкою?

Запитаний видно змішав ся. То блїд, то червонїв, бубонїв якісь слова без звязи, аж вкінци добув ся на відповідь:

— Нї!

Але у відповідях путав ся що раз більше.

Снатербакс кивнув на своїх урядників.

— В імени права арештую вас, доки не викажете свою »алїбі« критичної ночи!

РОЗДЇЛ III.

Тайна касетки.

Шерльок Гольмс сидїв у себе в дома і

E. Tinks. Box M. Sioux Lookout, Ont.

курив свою коротку люльку, любуючись пахучим турецьким димом.

— Ну і щож, мій приятелю Гаррі! Як стоїть справа з новими висліґами злочину?

Гаррі Таксон зачервонів ся.

Я довго про те думав, але дарма! Я не прийшов до ніякого висліду! То що маємо, дуже скупе й невистарчаюче! Карта зі списом орилянтів і перел і назвиско незнакомої особи по другій стороні! Я мусів ограничити ся на відвідинах тої пані, що носить оте імя. Я не застав її дома.

— Послухай, Гаррі! — відповів Гольмс — Ти інтеліґентний і талановитий хлопець. Отже хочу втаємничити тебе в комбінації від носно тої запутаної справи.

При тих словах витягнув з кишені ту історичну картку, а Гаррі закликав хутко:

— Передівсїм прошу, пояснїть менї одно, учителю! Чи з одного назвиска можна що вносити?

— Спис дорогоцїнностий не писаний тою самою рукою, що імя: Пані Норвич. Спис дорогоцїнностий написаний жіночою рукою, рукою вправною, правдоподібно якоїсь аристократки, красної дами, лїт около 30, Француски, що образувала ся не в школї, але дома, приватно...

Гаррі слухав мовчки.

— І ви пізнали се все з отих кілька слів?

— Очивидно!... А чим властиво ріжнив би ся детектив від звичайного ляїка, коли би не міг віднайти того, що закрити перед зором инших? Форма письма велить догадувати ся вузкої, нервової жіночої руки. Рід буквів, нахил письма — зраджує Француску. Є тут також дрібні ортоґрафічні похибки, що ведуть мене до здогаду, що та дама не побирала систематичної науки в школї, але вчила ся приватно, дома і то дуже невистарчаючо.

Се слабі слїди, але на всякий случай вони позваляють менї догадувати ся четвертої особи, яка відіграє ролю в кервавій драмі.

Гольмс сїв на фотель, примкнув очи і говорив наче до себе:

— Женщина красна і певно не зла!

— Алеж учителю! Говорите про якусь четверту особу. Передусїм ми маємо лише одну, що запутана в сю справу!...

Детектив засміяв ся.

В тій хвилї увійшов слуга і подав детективови найновійше число ранїшної ґазети. Гольмс переглянув її з поспіхом і подав з усміхом своєму ученикови, показуючи пальцем на сензаційну статю під заголовком:

»Вияснене убійства Беґерів«.

Статя очивидно інспірована паном Снатербаксом, була — можна сказати — одною похвальною одою в честь його сприту, здібности й відваги. Крім того в статі переповідало ся про знані нам випадки, як віднайдене ключа з голубою стяжкою в домі Француза, його арештоване і про поставлене під поліційний нагляд пані Норвич.

В тім задзвонив голосно дзвінок і до кабінету Гольмса влетїв, як бомба, Самуїл Елєазар Снатербакс у власній особі.

Що скажате, пане Гольмс, на моє поводженє? — кликнув зараз від дверий.

— Я для вас з цїлим признанєм! — відповів великий детектив. — тай списалиж ся ви, пане Снатербакс! Покажіть но ви той ключ на синій стяжці!

— Вел, зараз його побачите! Можете його навіть взяти, нащо менї його, але пождїть, я задержу собі скервавлену стяжку, бо се доказ вини, що свідчить проти Нетгема!

— Слушно, інспекторе! Не дайте нїкому забрати собі овочів своєї побіди! Я хотїв би тільки бачити ключ!

— Нащо вам того? — спитав з недовірєм інспектор.

— Я хотїв би переконати ся, чи він надає ся до якого сховку в помешканю панства Беґерів!

— Що до того, так я можу впевнити вас, що дарма ваша праця. Я радше припускаю, що се є ключик від якоїсь касетки, яку Нетгем сховав десь вже давнїйше, касетки напов неної отими дорогоцїнностями, що зрабував їх з помешканя панства Беґерів!... Але, але, де ви були сеї ночи, пане Гольмс? Мої люди бачили вас кілька разів!

— Радо вам се скажу! — сказав з усмішкою великий детектив. — Я розвідував ся про особу арештованого Француза, того само що був замкнений в пивници, Я порушив всї пружини, щоби довідати ся щось близшого про паню Евгенїю Беґер.

— Преціньж ви говорили щойно про Француза!

— Так, і тому то я й розвідував ся про Евгенїю Беґер. Се був мій плян, скажім мій каприс такий!

Бо прошу послухати: Убійство мужа й жінки, з яких перший є старий і поганий, а друга молода й гарна. О убійство підозрілий також молодий і зовсїм непоганий чоловік. Нема й найменшого сумнїву, що мусить заходити якась звязь межи сими обома молодими людьми. Чи не так?!

— Може бути! — відповів нерадо Снатербакс. — Я не розумію ся на любовних кавалках.

— З виїмком тих випадків, коли ви самі залюблені! — сказав Гаррі з дотинком, а

Шерльок Гольмс говорив дальше:

— І моя комбінація не була зівсім зла! Я довідав ся, що часто бачили їх разом, а деякі навіть обстоювали при тім, що догадуваний убійник в недвозначний спосіб накидував ся пані Евгенії зі своїм товариством.

— Драма ревнивости? — воркнув Снатербакс.

Гольмс здвигнув раменами.

— Се ще покаже ся. Я пайшов одного свідка, що дав менї близші подробищї що до арештованого. Він є коваль і мешкає в найблизшім сусїдстві з паном Яковом Поатіє.

— То арештант називає ся Яків Поатіє?

— Вел! Він коваль і вже кілька місяців мешкає в Лондоннї. Я довідав ся також, що Евгенія Беґер сходила ся не лише з Яковом Поатіє, але ще з другим, паном Х.

— Щож то за той пан Х? — спитав здивований інспоктор.

— »Х«, як знаєте з аритметики, є число неозначене.

— Але як може виглядати те »Х« приблизно?

— Тай про те я маю докладнїйші відомости! Се чоловік з чорною бородою і блїдим лицем. Манїри й одяг дуже елеґантні, але про него нїхто нїчого певного не знає. Мимо того є він чинник для нас незвичайно важний!

— І того »Х« ви хочете віднайти?

—Не инакше, любий інспекторе! Преціньви знаєте, що при рівнанях найважнїйша річ є віднайти незвісне те »Х«.

— Бажаю щастя. Що до мене, так я не мав нїколи надто великого довіря до математики. Що відносить ся до моїх урядових чинностий, я, не вганяючи за нїякими »Х»-ами, нї »У«-нами, зловив живого злочинця, маю його під ключем і — кінець...

При тих словах обернув ся на пятї, вклонив ся чемно обом детективам і вийшов.

Вже добре вечеріло, як Шерльок Гольмс з Таксоном входили до того дому, де сповнено злочин.

Вдаючи, що він мешкає в тім домі, скористав Гольмс з того, що нїхто не бачив його, відімкнув скоро витрихом двері до мешкання замордованих Беґерів, увійшов разом з Таксоном до середини і добре за собою замкнув.

Мусимо пригадати, що того дому полїція не стерегла вже, а трупи помордованих перенесено до дому передпохоронного.

— Пан Снатербакс навіть не предчуває, яку він прислугу зробив нам тим, що дав сей ключ, від якого скервавлену стяжку сховав собі на памятку! — сказав Гольмс шепотом.

Опісля при світлї своєї електричної лямпки став трібувати, чи той ключ не придасть ся до якого замку.

Не було шафи, бюрка, найменшої скринки чи пуделка, яке вони поминули би при тих пробах.

Але ключ не надавав ся до нїчого.

Заведені в своїх надіях хотїли вже вийти, як Гольмс побачив великий пук ключів, що висїли на кухонних дверях і забрав їх до кишенї.

Що ви задумуєте? — спитав Гаррі.

— Заглянемо ще до пивницї.

— Яке се просте, — подумав Гаррі, а я не прийшов на таке.

Оба вони зійшли на долину темними крутими сходами і по довгих пошукуваннях натрафили на малу нижу в пивницї, де на стїнї була причіплена мала картка паперу з написию: »Беґер«.

Тут стояла велика скриня, тяжкої роботи, а її прекрасне виконанє й добірний матеріял свідчили про те, що вона мусїла походити зперед богато, богато соток лїт.

Скриню вже перед тим відчинили були витрихом.

При помочи Таксона здіймив її Гольмс на землю і з якоюсь повагою відчинив віко.

Заглянули цїкаво до середини.

Нутро скринї було вистелене голубим адамашком, який був уже цїлком злинялий або знищений молями. На її днї лежала мала бранзолєтка з нанизаних на шнурку дрібних, чорних шишок, якими часто дїти люблять бавити ся.

В кутї скринї щось заблищало. Гольмс витягнув пальцями той малий округлий предмет і переконав ся, що се була прекрасна дорогоцїнна перла.

— Ну! — кликнув Гольмс. — Ну, се було би доказом, що перли й брилянти, вичисленї в списї, викрадено. Подивім ся, чи се вже все!

І Гольмс став як найстараннїйше обпукувати стїни скринї, а навіть відірвав пожем частину адамашку, яким було вистелене нутро скринї.

— Кусник паперу! — кликнув радїсно Гаррі і дїйсно витягнув ізза голубої матерії кусник зниченого, пожовклого паперу. На тім папері були слїдуючі слова:

»Нинїшного дня, 17-го падолиста 19.... видано реверс число 209 для »Госпіс дез анфан трувє« в Реміремон. Дитина, що має те число, є хлопець, має кілька днїв, — родичі невідомі. —

Парох — Аббе Валїє«.

Гаррі Таксон дивив ся здивовано на

Гольмса.

— Що се значить, учителю?

Але великий детектив не відповів з разу нічого. Його лице малювало задуму й повагу. Очи спустив до землі.

Аж по довшім часі взяв руку з чола і сказав:

— Се документ відкидка, мій любий.

— А звідки він тут береть ся?

Довідаємо ся й про те.

— Чи ти був приготований на найденє чогось подібного?

— Ні! — відповів детектив з властивою собі отвертостію.

РОЗДІЛ IV.

Кіміяна піраміда.

— Спакуй річи в валізу; мусимо вибрати ся в дорогу, яка потреває, яких вісїм днів, хотяй не є виключене, що в двох або в трох днях дійдемо до якогось висліду.

Так сказав великий детектив до свого ученика, який заняв ся зараз приготованями в дорогу.

На другий день вибрали ся оба детективи з двору до Кале, а відтам ніде не задержуючись через Париж до Реміремон.

Се мале старинне місточко в департементї Вогезів, яке має около 10 тисяч мешканців.

Кілька більших фабрик, театр, бібліотека і дім підкидків, надають йому чимало повітного характеру. Військові касарні і мала церковця доповняють число будівель.

Гольмс пішов з таксоном до дому підкидків.

По великих трудностях і формальностях доступив він вкінци чести побачити лице такого високого достойника, як директор заведеня.

Детектив запитав його про судьбу дитини, яку віддали свого часу під числом реверсу 209.

Урядник зробив дуже дипльоматичну міну.

— Я, панове, можу служити вам тільки поясненєм, якого дня й години принято до нашого заведеня ту дитину.

— Зараз побачимо! — говорив дальше, перекидаючи листки в великій книзї — Ч. 209?... Зараз, зараз... Гм!... — 207 принято в липни, — 208 чотири тижні пізнїйше, — 209,... Деж 209?!... Нема його зовсїм!

Зачинив книгу й відсунув її на бік.

— Під ч. 209 не віддали нам взагалї нїякої дитини!

— Я не розумію того! — сказав Шерльок Гольмс. — Як се можливе, коли в мене в руках є реверс відданя, заосмотрений власне тим чоловіком.

— І се я можу вам вияснити! — відповів урядник, при чім заложив руки на спорім череві. — Часом лучає ся, що неправа дитина приходить на світ у місцевости, що належить до нашої парохії, але від нас дуже віддаленої. В такім випадку віддають звичайно дитину місцевому парохови, той уміщує дитину в нас, виставляє новородкови відповідні документи і задержує в себе. Ті документи він заосмотрює тим самим числом, яке дитина одержує в нас.

— Дуже красно, — відповів Гольмс з насмішкою, — тільки з тою ріжницею, що дитина, якої число має в сім случаю парох, цїлком не оглядала дому підкидків!

Директор кивав головою.

— Тут криє ся на всякий випадок якась тайна, якої я не в силї вам вияснити!

Гольмс подякував і вийшов зі своїм помічником.

Перша лїпша дитина показала їм дорогу на парохію.

Подорожні застали сивого, поважного старця, що був занятий виучуваням на память проповіди, призначеної на найблизшу неділю.

Мимо того приняв їх дуже приязно і спитав про ціль приходу.

Шерльок Гольмс уклонив ся і подав йому реверс ч. 209.

— Чи отець добродій не могли би пояснити менї, для кого виставлено сей реверс?

Священик глянув насамперед на папір, відтак принїс з другої кімнати велику книгу, в якій записував урядові справи, заложив на ніс окуляри і говорив милим низьким голосом:

— Се було в жовтни! Так... Пригодую собі докладно. З тим числом вяже ся дивна історія. Нехай Бог боронить, щоби в звязи з нею було щось такого, що противить ся Божим або людським законам!

— Власне моя задача є розслїдити цїлу сю справу, — відповів славний детектив.

Парох змірив його з недовірєм.

— Лише памятайте про те — сказав отець до него — що я нерадо удїляю таких пояснень, що можуть когось нещасливого ще більше унещасливити.

— Будьте спокійний, отче добродію! — відповів Гольмс поважно. — Моя задача є очистити з несправедливих закидів кількоро нещасливих людий.

— Як воно так є справді, тоді ваші наміри добрі! сказав парох. — Так отже послу-

хайте історії реверса ч. 209.

Се була темна бурлива ніч, дощ дзвонив до шиб, а вітер віяв так сильно, що трохи не зірвав даху над моєю головою. Блискавиці перерізували небо безнастанно, а громи безнастанно лунали по горах. Нараз саме півночию, мимо скаженої бурі, я почув стук кінських копит. Перед самою брамою парохії задержав ся якийсь нічний їздець.

Се в моїм стані лучає ся зовсім нерідко, що кличуть мене в ночи до хорого, бажаного послідної потіхи... В тій хвилі роздав ся стукіт до дверий, а моя стара господиня пішла відчинити. Але в тій хвилі захитала ся і видала оклик переляку. На се відізвав ся якийсь грубий мужеський голос:

— Не бійте ся нїчого, жінко. Я маю тільки одну велику просьбу до отця пароха.

Побачивши входячого, я зараз подумав собі, що певно уплянований на мене якийсь розбійницький напад, бо чоловік, що держав у руці малий клунок, мав на лици грубу, чорну маску. Як він увійшов до покою, з його плаща спливала вода.

— Будьте спокійний, отче добродію! — сказав той чоловік. — Ся маска має на цїли лише те, щоби ви мене нїколи в житю не пізнали, а я роблю се зі згляду на матїр сеї дитини!

При сих словах розвинув зі шмат маленьку дитину, цїлу перемерзлу й перемочену.

Жаль стиснув мене за серце на вид його блїдого личка.

— Уважайте! — сказав я. — Дитина може вмерти в таку страшну погоду.

— Не бійте ся! — відповів замаскований чоловік. — Я бережу його добре. Я хочу просити отця добродія о виданє відповідної письменної посвідки, бо я маю приказ відставити сю дитину до дому підкидків у Реміремон.

Не моя річ доходити людських тайн, думав я собі при тім, тож найлучше буде для дитини, як дістане ся під старанну опіку добродійного заведеня.

Я видав відповідний реверс, заосмотрений порядковим числом 209. Незнакомий подякував, взяв дитину, сїв на коня і пропав у темряві ночи.

Від того часу я не чув нїчого нї про него, нї про дитину.

Детективи попращали ся з поважним старцем і пішли назад до Реміремон. Але сим разом не йшли вже дорогою, але спинали ся полевою доріжкою, помежи горбками й винни цями понад потоком.

Гаррі завважав, що його впрочім дуже застановило, що Шерльок Гольмс майже не відвертав очий від потока, часто задержував ся — то знову вертав ся назад. Одним словом нїяке дерево, нїякий відломок скали не уйшов уваги його бистрих очий.

Вкінци Гаррі спитав:

— Чого шукаєш, учителю?

— Зараз побачиш, як не милять мене мої комбінації. — І справдї — не зробили й пів години дороги, як шерльок Гольмс підійшов до місця, де, на самій середині потока була уставлена піраміда з гладкого каміня.

— Чи мусимо там дістати ся? — спитав, бо вигляд, бристи по колїна в холодній водї, зовсїм не тїшив його.

Гольмс притакнув, скинув обуву і побрив рвучою водою.

Гаррі радий, не радий, зробив те саме.

Вкінци змочені, змерзлі дістали ся вони до піраміди, уставленої на малому острівци і стали її розбирати.

Нараз окрик здивованя й переляку вирвав ся з уст хлопця. Під камінєм у малому заглубленю лежав малий кістяк.

— Бачиш? — спитав Гольмс, відвертаючись.

— Так учителю!... кістяк дитини.

— Так.

Потім зложили камінє так як було, в штучну піраміду і вийшли на беріг.

— Тепер йшли скоро щоби розігріти ся і встерегти ся від наслїдків тої імпровізованої купелї.

Вкінци Гаррі перервав мовчанку.

— Так ви відразу, певно шукали могили дитини?

— Так як ти бачив!

— Так, так! Слушно, — говорив в задумі Гаррі. — Ви догадали ся, що той чоловік у чорній масцї не виконав того, що поручила йому зробити мати тої дитини, але вбив дитину і поховав її ось-тут під купою каміня.

— Маєш рацію, Гаррі, у всїм аж до послїдної точки, де ти обвиняєш незнакомого о замордованє дитини. Хотяй всьо промовляло би за твоєю гадкою, — я є иншої думки. Та дитина померла своєю природною смертію!

— З чого ви так думаєте?

З порядку випадків! Коли би чоловік у чорній масцї хотїв був убити дитину, так Боже! — що за цїль була би в тім, щоби робити пароха уважним на житє дитини? Пригадай собі то, що казав парох — що дитина була блїда й перемерзла, на дворі шаліла буря. Се ред таких обставин я дивував би ся, коли би дитина не була померла! Їздець як побачив, що дитина померла, зложив її тїло в на борзї викопанім гробі, який назначив камінєм. Ко-

ли би був убійником, був би радше старав ся о заховане слїдів свого злочину!

— Признаю повну слушність вашим льо ґічним виводам — сказав Гаррі, — але не може помістити ся в голові, в якій звязи стоїть смерть тої дитини з особами замішаними в злочин, викритий в Лондонї?

— В таких случаях, як ми маємо тут, бу ло би немудро, робити здогади, які могли би навести нас на найхибнїйші стежки!

— Що хочеш сказати, сим учителю?

— Нїчого більше, лише те, що не від їдемо звідси до Лондону так скоро. Що най більше підемо кілька кільометрів звідси даль ше і — я переконаний — що впадемо на нові слїди. Не забувай, про дуже важну обставину: Евгенїя Беґер друга жертва лондонського зло чину, походила саме з сих околиць!

Так розмовляючи зайшли с ми до села. Сонце заходило, а селяни сидїли перед хатами і балакали свобідно зі своїми сусїдами. Більшість з них курила люльки.

Шерльок Гольмс наблизив ся до одного із старших газдів і заговорив приязно:

— Ну, й щож, тагую як смакує люль ка?

Старий засміяв ся й показав беззубі я сна.

— Певно, що смакує!... Панове, здає ся, нетутешні?!

—Цїлком не тутешні! Приходимо з дуже далека!

— Що ви говорите? Може з чужого краю?...

— Так! Ми хочемо розвідати ся про одну дївчину, якій свояк в Америцї записав ве ликі гроші. Про неї знаємо лише то, що вона віддала ся за якогось пана Жана Беґера.

— Беґер? — крикнули хором селяни. — То певно буде пан Беґер!

— Як же нї? 30 лїт жив з нами. А Евге нїя Акі, з якою він оженив ся ще перед трома роками була в нас! Незлий чоловік, але від тодї, як став повновласником ґрафинї Кастельон, став думати, що він щось висшого від нас. Тому взяв з собою Евгенію до Лондону і там з нею оженив ся.

— Чи ґрафиня Кастельон вже стара жен щина?

— Та де? Ґраф оженив ся з нею тільки перед трома лїтами. Гарна, нема що казати, але пишна!... А не повинна така бути. Прецїнь походить з тої самої крови, що й ми, а перед десять лїтами — ха! ха! ха! — був би кождий скорше присягнув, що радше стане панею Беґер як ґрафинею Кастельон!

— Чи старий Беґер старав ся о неї?!

— Нї, на таке був би не відважив ся, бо Магдалина, себто пані ґрафиня, але тодї во на ще називала ся Магдалина Поатіє, була дївчина дуже на себе зарозуміла. До неї зали цяв ся син старого, Петро Беґер, що потім загинув в Чужинецькій Легії. Нехай там спочиває в мирі, але з него був страшний драб. Тимчасом Магдалина впала в око молодому ґрафови, в якого матери вона була покоївкою.

Нараз стара ґрафиня померла. Петро вступив до Чужинецької Легії і незадовго чуємо, що молодий ґраф має оженити ся з Магдалиною Поатіє!

Деякі говорили, що Петро дістав гроші за то, що забрав ся туди, де перець росте.

Шерльок Гольмс сидів хвилю мовчки, а Гаррі шепнув собі під носом:

— Поатіє! Поатіє!... подібне назвиско я чув вже в Лондонї!

— Але брат Магдалини Поатіє був инший чоловік?! — спитав Гольмс нагло.

— Брат? А так! Яків Поатіє? Розуміє ся! Щось в него в голові було недобре, але можна сказати, що він противенством до Петра, хотяй жив у приязни з ним. Яків був коваль, працьовитий і чесний!... О, го! Що всї памятають як вони оба водили ся за чуби о Евгенію! Так! Яків Поатіє любив Евгенію, але, як його приятель Петро, завернув її голову, не хотїла й чути вже про першого коханця. Як Петро пішов потім до Африки, то й Яків Поатіє пропав кудись безслїдно. Се було недовго перед тим, заки ґраф оженив ся з його сетрою. Тепер Евгенія не мала нїякого коханця. Тому, як батько Петра став потїшати її, не противила ся дуже, ну й дійшло до того, що поїхала за ним до Лондону, там з ним звінчала ся і стала панею Беґер!

— А щож робив старий Беґер в Лондонї?

— Він став повномочником Магдалини, то значить, я хотїв сказати, пані ґрафинї Кастельон. А як ґрафиня стала подорожувати, відіслала його на стало до Лондону.

— Чи ґрафиня дуже богата?

— Я думаю!... Молодий ґраф подарував її, як вінчальний подарунок, всї родинні доро гоцїнности, які самі мають мілїонову вартість. З готівкою в грошах не мусить там бути світло, бо цїле майно ґрафа лежить в земельних добрах.

— Отже, здає ся, замок ґрафа певно недалеко? — спитав Гольмс.

Старий підняв ся. Задзвонив церковний дзвін на вечірню. Був час на скінченє розмови.

— На кінци села, як підете на право від парохії і там побачите під лїском замок. Красний то замок Кастельон! В околици називають його загально »Скалистий замок«!... Ну, добранїч, мої панове! Простїть старому, що

розбазїкав ся як коловорот!

Детективи попращали ся з селянами і пішли. але Гаррі чув ще як один з них говорив до старого:

— З вас нестерпний балакун! Нехай донесуть ся ваші базїканя до замку, то з вами може бути зле! Ґрафиня жартів не знає!

Подорожні дійшли до найблизшої господи, а як вкінци найшли ся самі серед чотирох нагих стїн, Гаррі спитав нетерпеливо:

— Ну щож, учителю?!

Великий детектив пустив клубок диму з люльки, яку курив, коли входив до господи.

— Всьо ясне! — відповів коротко. — Ли ше той пан »X« дасть ще нам богато роботи!

— І ви добре розглянули ся в тій плутанині ріжних суперечностий?

— Розуміє ся!

— Пане Гольмс, дайте менї можність з'орієнтувати ся...

— Дуже радо!... Але замовмо собі насамперед флящину доброго вина, бо се зворушаюча історія, що я уложив собі на тім тлї. Побачимо, чи я маю такі самі здібности на доброго поета, як на незлого детектива!...

РОЗДЇЛ V.

»Скалистий замок«.

—Послухай, Гаррі як я собі представляю те все:

Перед кільканайцяти роками жила на скалистім замку якась ґрафиня, стара вдова, яка виховувала свого одинака у своїх кастових пересудах, але рівночасно також і з тою любовю, яка є властива жінкам, що тратять вчасно мужа.

Коли ґрафиня постаріла ся, приняла до круга своєї дружби молоду селянку, яка неза баром виавансувала із звичайної покоївки на панну до товариства.

Здавало ся, що її вибір не міг випасти лучше. Молода Магдалина внесла на замок чар молодости і веселість, була ясним сонячним промінєм, просвічуючим ті понурі, темні мури замку. Для дївчини була се без сумніву доля, про яку вона не гадала навіть у найсмілїйших своїх мріях. Вона чула ся в замку майже рівною свому панству. Ґрафиня обсипувала її дарунками і ласками. молодий ґраф з захватом слїдив очима за красною дївчиною. Того послїдного стара арстократка не предвидїла. Любов зростала із що раз то більшою силою в серцї несмілого молодця, а красна дївчина не мала нїчого напроти залицянь панича, хотяй її коханцем був зовсїм хто инший. Магдалина зірвала з цїлим своїм давним окруженєм, з виїмком двох людий.

Перший був її брат, Яків, якого вона правдиво любила, а другий Петро, який був її коханцем, але се не перешкаджало її зовсїм приймати залицяня панича. Та Петро був ледащо і крутив голову не лише Магдалинї, але й залицяв ся до Евгенії. Його суперником був тихий і працьовитий коваль, Яків, брат Магдалини.

Тимчасом час не стояв.

Граф попросив о руку давної покоївки. Красна Магдалина, що серед инших обставин була би чула ся як у семім небі, побачила ся нагло над берегом пропасти.

Любов її з Петром не остала без наслїдку.

Цїле щастє, що критичний день прийшов день перед днем, призначеним на день вінчаня з молодим ґрафом. Магдалина найшла нагоду, щоби виїхати на кільканайцять днїв із замку під позором подорожи до своякїв.

Свою дитину, плід неправої любови з Петром, віддала своему братови з приказом, умістити її в домі підкидків. Люблячий і заслїплений у своїй сестрі, брат підняв ся тої місії. Замаскований і перебраний недопізнаня дістав від місцевого пароха картку принятя дитини до дому підкидків, але воно дарма! — як знаємо, померло в дорозї, а Яків похоронив її в потоцї і приложив камінєм.

Тусаму вістку переказав він своїй сестрі, доручуючи її, як послїдну памятку, той папір, ч. 209, під яким бідна дитина мала бути приміщена в домі підкидків, в Реміремон.

Бідна дївчина була в розпуцї по втратї першої улюбленої дитини, а одиноку памятку по нїй той доказ принятя, ч. 209, сховала собі на вічну памятку в ту дорогу скриню, де були приміщені її клейноди і, де ми найшли його за адамашковим обитєм.

Магдалина осягнула свою цїль. — Стала ґрафинею і муж не довідав ся про гріх її молодости.

Батько її неживої дитини, Петро, дав ся намовити до виїзду і вступив до чужинецької леґії і пропав десь в Африцї.

Яків, брат Магдалини перенїс ся відтак до Лондону, а що любив ще Евгенію, мимо того, що віддала ся за старого Беґера, хотїв бути недалеко особи, любої його серцю.

Отже не було нїкого такого, хто знав би про поганий крок ґрафинї ще з її дївочих часів — не було нїякого свідка, лише якась дама Норвич, в якої вона раз, як була ще дївчиною, довший час перебувала. Але панї Норвич вміє мовчати і не зрадить траґедії житя своєї приятельки!

B. Links,
P. O. Box No. 6,
Sioux Lookout, Ont., C

Шерльок Гольмс встав.

—Дальший тяг того цїкавого оповіданя скажу тобі як вернемо зі Скалистого Замку!

На другий день підходили оба детективи до величавого Скалистого Замку, а при тім сушили собі надармо голови, як їм вкрутити ся до него, як Гаррі побачив на брамі велику таблицю і звернув на неї увагу свого учителя.

На таблици виднїла напись:

»Сей ґрунт разом із замком на продаж з вільної руки!«

Гольмс кивнув з усмішкою головою і сказав:

— Маємо знамениту причину!

Льокаєви сказали зголосити себе до коштеляна, а представили ся, розуміє ся, під фальшивими іменами. Гаррі Таксон був тепер князем Вентекот, а Шерльок Гольмс відгравав тепер ролю довірeника князя, а рівночасно посередника і прибрав собі міщанське імя, Мермон.

Красний старинний замок, з історичними збірками і збіркою збруї, разом із спорим куснем землї, що притикав до него, був на продаж за відносно малу цїну, бо лише за 900,000 франків.

Наразї ґрафства не було дома, але мали приїхати на другий день. — Пан замку був смертельно хорий. Підчас одної своєї подорожі на полудни набавив ся жовтої фебри, яка поволи, але систематично відбирала ґому сили, так, що вже з гори можна було предвидїти його скорий кінець. Всїми справами займала ся пані ґрафиня і власне з нею мали детективи розмовити ся завтра нїби в справі купна дібр.

Чемний завідатель жертвував їм гостину в замку на той час заки ґрафство повернуть.

Свобідний час посвятив Гольмс на огляденє замку. Замок сам собою старий і по старосвіцьки уладжений, мав одначе деякі части зовсїм модні й уладжені з рафінованим люксусом. Не бракувало нї дорогоцїнних диванів на сходах, нї богатих прикрас і зеркал на стїнах.

На другий день, так як було заповіджено, приїхали ґрафство до замку з частиною служби. Сумний був той приїзд. Ґрафа занесли до його апартаментів з повоза в лектицї, яка виглядала радше на мари. Ґрафиня пішла до своїх сальонів.

До покою детективів увійшов завідатель, вклонив ся і сказав:

— Пані ґрафинї зробите велику честь, як явите ся нинї на обідї в замку.

Детективи приняли запрошенє, а тому, що було ще досить вчасно, а обід був визначений на четверту годину пополудни, пішли перейти ся ще по околици.

Днина була красна й тепла і сей прохід зробив на них миле вражінє. По дорозї посту пили до якоїсь господи, на якої великім кривім шильцї, повішенім зараз над брамою, було написано:

»Правдиве, нефальшоване мозельське вино.«

Детектив замовив фляшку і разом зі сво їм товаришом увійшов до ресторацийної салї.

Та хто є в силї описати їх здивованє?!

В кутї салї, при столику, розпертий вигідно на канапі, у криво завязаній краватцї і до половини розпиненій камізельцї, спочений і червоний як кат, сидїв — хто? Пан інспектор Снатербакс у власній особі! Три бутилки випорожнені й одна надпочата, аж надто вимовно свідчили про те, що пан інспектор мав нинї надзвичайно сильну спрагу і, що французьке вино смакувало йому не менше, як анґлїйський портер.

— Ви що тут робите? — спитав здивований Гаррі.

— Але заки Гольмс міг з'орієнтувати ся, крикнув пан Снатербакс захриплим голосом:

— Ах! що за стріча! О, пане Гольмс! Ходїть, нехай вам стисну руку! О, Гаррі Таксон! Мій солодкий, нерозумний приятелю, позволь, нехай пригорну тебе до серця!

В реставрації було богато гостий, але нїхто не звертав уваги на якогось запитого чоловічину, а ще менше на то, що він говорив.

Детективи присїли ся коло него й мали нагоду ствердити, що пан інспектор був дїйсно, після всяких засад і правил — пяний.

— Що ви робите тут? — спитав Гольмс.

— Яяяя-к ви-ди-те — відповів інспектор затинаючись — підкріпляю сили д одуже відвічальної праці, яка мене тут чекає.

— Але відки ви сюди прийшли — випитував Гаррі й дусив ся від сміху — і яка робота вас тут жде?

— О, пане Гольмс! — промовив пяний. — Снатербакс не є такий дурний як здає ся!.. Я розвідав ся від людий, куди ви поїхали і сказав собі: коли Шерльок, то й я!.. Пане! Чи ви гадаєте, що я не знаю того, як то ви вечра вивідували ся людий в селї?... Я знаю всьо, я не милю ся нїколи!...

Чим більше інспектор виговорював ся, тимбільше зростала веселість Гольмса. Саме хотїв його щось спитати, чи на щось відповісти, як у шинку появив ся новий гість, що звернув на себе увагу.

Він був одягнений у грубий чорний плащ, його бліде лице було вкрите чорним заростом, а коло очий стелили ся тїни, що надавали його видови нескінчено сумного, але рів

почасно й немилого виразу.

Незнакомий сів подальше, при иншім столику, а незабаром увійшов також почтилїон, якого подорожний почастував великою склянкою вина. Чоловік у чорному плащи замовив собі богате снїданє, відтак зажадав пера й чорнила й став писати лист, при чім не звертав зівсїм уваги на присутних. Вкінци заклеїв коверту й заадресував. В тій хвилї Гольмс встав, перейшов попри незнакомого і вийшов на подвірє.

Як вернув, сказав потихо до Таксона:

— Ну, хлопче! Ти не видів коли того чоловіка?

—Нї, учителю!

— А чи не зауважив ти, що він має ясну бороду, лише зручно почорнену?! — Лист заадресований до ґрафинї Магдалини Кастельон.

В тій хвилї незнакомий встав, дав лист господареви, щоби кинув до скринки і забрав ся до виходу. Але рівночасно увійшов новий гість, а входячи, наткнув ся мимоволї на чоловіка в чорнім плащи. Присутні привитали його голосним »гурра!«

Його лице було темне, майже осмалене і споганене многими слизнами, мимо того його риси були красні й правильні.

— Здоров, Петре! Ходи сюди! Сїдай! Пий! Розповідай!... загомонїли присутні зі всїх сторін.

Той, що його кликали Петром, не зауважав зовсїм чоловіка, з яким зустрів ся в дверях. Зате тамтой мусїв пізнати його, бо нараз його лице до непізнаня змінило ся. Захитав ся, опер ся о стїну, але потім вийшов скорим кроком на двір.

— Згоджує ся! До крішечки всьо згоджує ся! — говорив Гольмс шепотом до себе.

Тимчаом Петро сїв при иншім столї зі своїми приятелями і при чарцї вина почав їм широко розповідати про свої пригоди в чужинецькій легії.

Гаррі дивив ся зі здивованем на того живого небіщика. Препінь було звісно, що Петро згинув десь в Африцї, а тимчасом являє ся тут, як марево минувшини. Нема сумнїву що поголоски про його смерть були неправдиві....

Тимчасом інспектор Снатербакс, який до тепер хропів, нагло пробудив ся, протер очи і протверезений трохи, впялив свій погляд у твар Петра.

Нечайно піднїс ся і закликав:

— То він!

Крикнув так голосно, що всї звернули на него увагу. Гальмс дав знак Таксонови й оба відсунули ся від него.

— То він! — крикнув інспектор ще раз. — Чи ви називаєте ся Петро Беґер?

Запитаний обернув ся, здвигнув плечима і сказав:

— Очевидно! Я ним і є!

—Т--а-а-к? А були ви в Лондонї?

— В Лондонї? Нї!...

— Ви були!... Ви, пане, подвійний убійник!... Держїть його! — крикнув він і зі зручністю, чого у пяного чоловіка не буває, кинув ся на Петра.

Зачала ся бійка, яка скінчила ся тим, що пана інспектора оббили порядно, а сїльський поліцай взяв його до арешту під закидом викликуваня бучі по пяному.

— А детективи вернули на замок, бо над ходила обідна пора.

РОЗДЇЛ VI.

В лапцї.

Ґрафиня чекала на своїх гостий у великій на пів темнїй їдальнї. Цїле окруженє відповідало понурій красцї неба, яке тепер затягнене хмарами, не перепускало нї одного сонїчного луча через велике вікно, що було за кратоване на середновічний лад.

Ґрафиня одягнена в чорну сукню, робила вражінє прекрасної живої статуї і видавала ся бути сотворена до тих понурих рам.

Нїчо з її захованя, нї лиця не пригадувало покоївки.

Ледви кілька разів вдало ся Гольмсови, що був чоловіком незвичайно товариським і дотепним, викликати хвилеву усмішку на твари ґрафинї.

Під кінець обіду приніс лакей лист на золотій таці. Ґрафиня кинула на лакея оком і сказала:

— Потім!

— Пані ґрафине! — промовив Гольмс. — На листї написано »дуже пильне«.

Ґрафиня взяла нервово лист в руки, розірвала коверту, а як перечитала письмо, нагло зблїдла і на пів зімлїла впала на крісло.

— Скоро води! — крикнув Гольмс до слуги, мимо того, що карафка з водою стояла на столї

Гольмс змочив пальцї водою і почав легко натирати ґрафинї лице.

— За хвилю вона прийшла до себе, глянула довкола непевним поглядом, а відтак кликнула з найбільшим перестрахом:

— Де мій лист?! Де є мій лист?!

Ґаррі видів добре, що Гольмс перечитав його під столом, але зараз нахилив ся, здоймив його з землї і подав ґрафинї.

— Ось він є! — відповів з найбільшим спокоєм.

Ґрафиня похитала головою, сховала папір і сказала

— До побаченя, мої панове! — і вийшла.

— Хутко, Гаррі, ходи зі мною! — кликнув Гольмс як вже були самі у своїй кватирі, я на всякий випадок взяв з собою револьвер, хотяй може бути, що нам не буде його потрібно.

Незабаром зайшли оба в віддалену часть парку. Се була невеличка поляна окружена густою стіною старих дерев.

На середині була мала фіґура якогось святого.

Гольмс з Таксоном сховали ся в корчах і не довго чекали, як появила ся струнка, красна постать жінки в жалобі.

Прийшла, розглянула ся трівожно кругом і в тій хвилі з поза корчів висунув ся високий, худий чоловік у чорному плащи.

Детективи приглядали ся з найбільшим зацікавленєм сцені що відгравала ся під фіґурою. Самі сховані, могли вони всьо як найдокладнійше бачити й чути.

Ся таємнича пара не був нїхто инший, тільки ґрафиня з Кастельон і той незнакомий з господи.

— Пані ґрафиня позволить — говорив незнакомий, знімаючи капелюх — що представлю ся як автор листа, який пані відібрали нині при обіді. Вже перед тим писав я кіль ка разів з Парижа й Лондону, але пані ґрафиня не уважали за відповідне відписати менї на ті листи. Отже поговорім тепер устно! Моє назвиско є Маркіз де Каваня. Я вбив собі в голову, що мушу наново відзискати той маєток, який я розтратив за молодих лїт. До тепер була судьба для мене немилосерна, — але, здаєть ся, аж тепер нагородить мої старання. Пані ґрафиня можуть менї відзискати моє майно!... Позвольте менї сказати про себе кілька слів, бо се оправдає мої претенсії до пані о поміч при відзисканю мого маєтку, яко го я домагаю ся від пані.

Після бурливої й не дуже славної молодости, вступив я до чужинецької леґії, де я заприязнив ся з товаришем збруї. Петром Беґер... О, нехай менї пані не перебивають, в тім нема нїчого страшного!... Але дивнійше те, що по многих лїтах стрінув я свого товарища тут, хоч я і всї мали його за небіщика!...

Петро оповів менї як приятелеви про сво ю молодість. — Знаю всьо, пані ґрафине!...

Але ґрафиня відповіла холодно:

— Як я сюди прийшла, то знайте, пане маркізе, що привела мене сюди цїкавість, а не страх перед скандалом, яким ви менї грозите, а рівночасно пишете в листї, що вашу мовчанку можу окупити мілїоном франків!

Можете говорити перед цїлим світом, що лише знаєте!

— Отже скажу, що ви були коханкою Петра Беґер.

— Се брехня! —крикнула ґрафиня й поблїдла.

— Маю докази!... Чи сказати яких я маю свідків?... Хиба пані Евгенія Беґер не втаємничена в історію упадку пані?

— Евгенія не жиє. Про що ви могли дові дати ся від неї?

— Про всьо, що може довідати ся коханок від нещасливої жінки — відповів з цинїчним супокоєм. — Чи маю розголосити, що недалеко звідси похоронена неслюбна дитина пані?

— Се не правда! — крикнула ґрафиня з розпукою.

— А чим, пані, докажете, що ваша дитина померла природною смертию? — говорив дальше драб. — Хто повірить пані? — Чому не дали ви знати властям про смерть дитини? Чого поховано його тайком? Евгенія розвідала ся про се від Якова, брата пані. — Евгенія і її муж впали жертвою злочину, але я ще жию, а за збереженє сеї скандалїчної справи в тайнї жадаю не менше як мілїон франків!...

Памятайте, пані, що крім скандалу чекає вас ще щось більше, бо — арешт!...

На пів зімлїла ґрафиня через цїлий час була оперта о дерево, бо бояла ся, що впаде. тепер підняла голову і сказала тихо:

— Добре! Я годжу ся заплатити вам жадану суму.

— Пані не зроблять сего! — роздав ся якийсь могучий голос і в тій хвилї вискочив ізза корчів Шерльок Гольмс і Таксон.

Ґрафиня трохи що не омліла. Вона пізнала обох панів, що мали трактувати про купно замку.

Але поява детектива подїлала на драба, наче грім з неба.

— Шерльок Гольмс! — крикнув він в найбільшім перестрасї.

— Так! Я є Шерльок Гольмс, ти драбе безстидний і приходжу щоби освободити з тво їх сїтий нещасну жертву!

Але драб відзискав свою зимну кров.

— Що-ж ви менї зробите? — спитав він безлично. — О що ви мене оскаржите більше, крім охоти, вимусити мілїон франків на сїй женщинї?!

— Оскаржую тебе о подвійний морд, ти чортівський накорінку! — сказав Гольмс. — Ти довідав ся, що ґрафиня має одержати брилянти через паню Евгенїю Беґер.

Ти довідав ся, де переховує старий Беґер свої гроші і клейноди ґрафинї. Ти підступ

но їх обоїх замордував, а як Яків, брат ґрафині, прибіг їм на поміч, ти замкнув його в пивници, намазав йому руки й ноги кровю, яку ти сам пролляв, на те лише, щоби звернути на него підозрінє морду. — Маркізе де Кавання! ви мій вязень!

Але заки Гольмс міг спостеречи, добув маркіз револьвер з кишенї. Гаррі зробив те саме, прямуючи револьверове дуло в голову драба.

Але куля не була призначена для детектива. Куля власного револьвера прошила мозок маркіза-злочинця.

В такий спосіб вимірив він собі справедливість сам, втїкаючи перед законами.

За кілька днїв за старанєм Гольмса, Якова, який сидїв невинно у вязници, випустили. Петро Беґер, син замордованого Жана Беґер, одержав значний спадок по батькови і виїхав за море, а Шерльок доручив ґрафинї Кастельон реверс ч. 209. — свідоцтво віддачі її неправої дитини до дому підкидків, а рівночасно послїдне свідоцтво її молодечого гріху.

У спокійному, тихому французькому селї, з якого походила ґрафиня Кастельон, колись селянка, а тепер аристократка і властителька дібр — в тому селї не змінило ся нїчо, всьо йшло на давний лад.

Селяни відносили ся до властительки замку з тим самим недовірєм і з тою самою неприязнию, що й давнїйше.

Се було почасти й оправдане і зрозуміле для тих, що знають психольоґію хлопської душі й льоґіку їх тупих лобів.

»Краяни« не могли простити ґрафинї — чого? Чи того, що була тепер ґрафинею, чи того, що була колись хлопкою? Чи мали її за зле її маєток, значінє, красу?... Се все по трохи! Хлоп не любить давного хлопа, перебраного в міський сурдут і цилїндер, анї селянки не очарує давна селянка, перебрана в ґорсет і шовкові панчохи.

Додаймо до того, що ґрафиня Кастельон, була дїйсно горда й неприступна, а своїх давних людий не любила і їх уникала. Спомини, що вязали її з ними, не належали анї до милих, анї до почесних.

Загалом ґрафиня не жила майже з нїким, з виїмком малого круга найблизших знакомих нїхто не бував у замку. Бо й нецїкаве було приставанє з людьми відгороженими від світа, а хованими поза китайський мур пересудів і упереджень.

Вона — красна й молода, була, без сумнїву, лакомим куском для дооколичних смакунів — дон жуанів.

Але своїм поступованєм так зразила до себе молодіж, що буквально прогнала всїх як то кажуть, за десяту гору.

Він — молодий ще, але схорований, знищений надужитями поповнюваними в молодости, особливо, коли, в додатку до сво єї вчасної старости, взяв собі ще молоденьку жінку. Нам відомо серед яких обставин пізнав і полюбув молодий ґрафчук свою будучу жінку, яка з разу була лише покоївкою у його матери, що носила прості перкалї, білі фартушки а панчохи — про свята.

Ґраф Кастельон, батяр і дївковод, вмів оцінити красу своєї покоївки.

Хитра дївчина вміла також так осїдлати, так омотати ґрафа, що прямо не уявляв собі жити інакше, як з тою сїльською русалкою, з закоченими рукавами, а в лаптях на босих ніжках.

Вона була на рівнї хитра як і красна.

Як вплела ся в житє молодця, потрафила завести його, як то кажуть, по шовковій нитцї ґа перед вівтар.

Тепер положенє змінило ся цїлковито.

Перкалї й лапті пішли в цїлковите забутє, а з давної минувшини не остало нїчо крім плями на її жіночій чести.

Будь що будь, ся жінка була упавша.

Чи її осудити, чи нї, над сим не застановляймо ся. Загалом остає отверте питанє, чи жінку, що зблудила любовю належить уважати упавшою.

Але ґрафиня відчувала добре, що вона не додала блеску шляхотському гербови свого мужа.

В його очах читала вона нїмий докір за прогайноване житє і за знищене здоровлє. Але навіть одним словом не зрадив того, що терпів.

Се був чоловік дурний, але дуже добрий і свою жінку любив на свій спосіб.

Сї люди скованї долею, пережили зі собою довгі лїта, але здоровлє молодого ґрафа погіршувало ся з дня на день, вянув, марнів на очаж, аж прийшла катастрофа, якої вже давно сподївали ся.

Ґраф помер лишаючи своїй жінцї майно, імя і волю.

Одним словом лишив »непотїшну« вдову в дуже добрих условинах, так що вона осушила в короткім часї слези, скинула жалобу і віддала ся другий раз.

Шерльок Гольмс заслужив собі на вдячність богато людий, що доказав їх невинність, привернув їм спокій і щастє.

(Кінець).

Слїдуючий випуск (ч. 15.) обнимати-ме:

ТРАГЕДІЯ ДЇДИЧКИ.

B. Links,
P. O. Box No. 6,
Sioux Lookout, Ont., Can.